



TOBINS SKATT

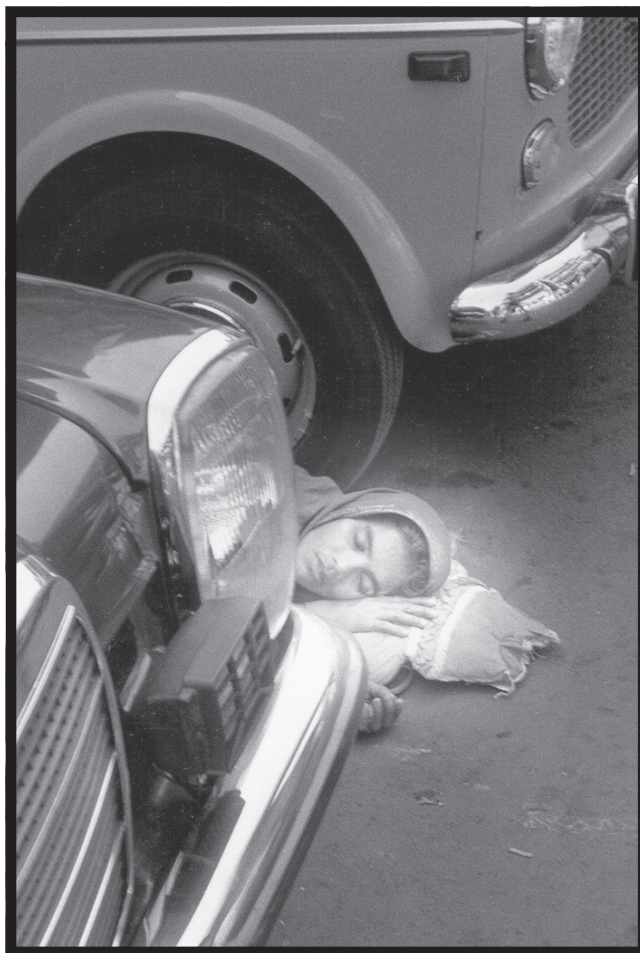
— Ett steg på vägen mot en mer demokratisk och jämlik världsekonomi?

Tobins skatt skulle:

- * befrämja en stabilisering av världens finansmarknader
- * öka regeringarnas ekonomisk-politiska oberoende
- * kunna ge världsgemenskapen betydande intäkter
- * göra de multilaterala organisationerna mindre utsatta för påtryckningar från de rika väststaterna
- * öppna möjligheter att utveckla en global ekonomisk och social politik

KEPA

SERVICECENTRUM FÖR BISTÅNDSSAMARBETE
 TEL 358 9 584 233 FAX 358 9 584 23 200
 SÖRNÄS STRANDVÄG 25, FIN-00500 HELSINGFORS
 ERIKSGATAN 11 C, FIN-00100 HELSINGFORS
 HTTP://WWW.KEPA.FI EMAIL: KEPA@KEPA.FI



Vad är Tobins skatt?

Idén bakom Tobins skatt är enkel: På penningtransaktioner över gränserna uppbärs en skatt vars storlek enligt placeringens karaktär och långvarighet kunde variera mellan en halv promille och en procent. Genom att göra kortfristiga placeringar som baserar sig på små förändringar i valutakurserna olönsamma skulle Tobins skatt stabilisera världens valutamarknader och öka regeringarnas ekonomiskpolitiska oberoende. Samtidigt kunde den ge världsgemenskapen betydande inkomster, vilket skulle göra de multilaterala organisationerna friare gentemot de rika väststaternas - speciellt USA:s - påtryckningar och öppna möjligheter att utveckla en global ekonomisk och social politik.

Den amerikanske nationalekonomen och nobelpristagaren James Tobin föreslog för första gången en sådan valutatransaktionsskatt under sina föreläsningar vid Princeton University 1972. Tobins tanke fick dock inte tillräckligt understöd under denna tid när nyliberalismen växte sig starkare och så småningom fick hegemoni. Förslaget har på nytt aktualiserats under 90-talet, starkare än tidigare. Först kom börskraschen i oktober 1987, sedan spekulationsvågorna i september 1992 som nästan ödelade det europeiska penningssystemet. Världsekonomin kris från 1997, som till stor del förorsakats av spekulanterna på finansmarknaderna, har ytterligare aktualiserat en Tobins skatt.

Kriserna i den allt globalare världsekonomin

Den nyliberalistiska globaliseringen har fördjupat de ekonomiska klyftorna och ökat osäkerheten. Det världsomfattande ekonomiska systemet befinner sig vid randen av en kris som den i början av 30-talet. På många håll i Sydostasien, Ryssland och Latinamerika är situationen redan alldeles tillräckligt dystert. I Afrika söder om Sahara har de ekonomiska problemen blivit allt allvarligare redan under en längre tid flera årtionden. Också där situationen ekonomiskt är bättre har både regeringarna och medborgarna tröttnat på att vara utsatta för finansmarknadernas nycker.

De demokratiska staterna och FN, som ändå är uppbyggt enligt vissa principer om demokratisk representation, har i likhet med vissa organisationer som speglar u-ländernas synpunkter förlorat sin makt till ekonomiska institutioner som behärskas av antingen väst eller USA:s ledning eller det transnationella kapitalet. T.ex. Världsbankens och IMF:s verksamhet och uppgifter har under de senaste årtiondena utvidgats betydligt från deras ursprungliga uppgifter och allt flere länder har utsatts för deras program för "strukturell anpassning". Många andra länder har också tvingats uppleva styrkan hos de finansmarknader som befriats från alla restriktioner och som vuxit enormt.

Det centrala innehållet i inte bara de internationella finansinstitutionernas utan också t.ex. världshandelsorganisationen WTO:s ekonomiska och utvecklingspolitik har varit att befria marknaderna, ofta på bekostnad av det demokratiska självbestämmandet och socialpolitiken. Samtidigt som staterna som formella administrationssystem demokratiserats - demokratiseringens "tredje våg" fick sin början i Latinamerika och har senare fortsatt till Afrika, östra Europa och sydöstra Asien - har de globala administrationssystemen och den ekonomiska globaliseringen begränsat den nationella beslutsrätten och förbigått de lokala gemenskapernas behov. I många länder har den här utvecklingen också gjort speciellt svagare stater och nationalekonomier ännu mer sårbara än förut, vilket världsekonomin finanskris visar.

Denna ekonomiska politik gagnar framför allt de internationella investerarna och de transnationella bolagen. De transnationella bolagens makt och betydelse i världsekonomin växer hela tiden och världshandeln riskerar snart att domineras av ett fåtal stora koncerner. Många transnationella företag är mycket större ekonomiska enheter än länderna vars naturresurser och arbetskraft dessa bolag förfogar över.

De enskilda ländernas möjligheter att reglera de transnationella bolagens verksamhet blir alltmer begränsade. Detta gäller speciellt de fattigaste och minsta länderna. Den europeiska valutakrisen i början av 90-talet visade dock att också de rikaste väststaterna har svårigheter

att driva sin egen ekonomiska politik eller ens förhindra att hela ekonomin kraschar till följd av spekulativa finanstransaktioner.

Regleringen av kapitalströmmarna är nödvändig

Allt flera forskare inriktade på den internationella ekonomin och ekonomiska politiker kräver mekanismer för att reglera kapitalströmmarna i syfte att dämpa de spekulativa kapitalöverföringarna och stärka styrningen av investeringarna till mer långsiktiga produktiva placeringar. Samtidigt vill man också reglera ekologiskt och socialt skadliga långsiktiga investeringar.

Det är nödvändigt att bygga upp ett gemensamt system för reglering av internationella kapitalströmmar, på ett demokratiskt och socialt ansvarsfullt sätt. Den skatt Tobin föreslagit skulle vara ett steg i denna riktning. I sin enklaste form ger skatten mer spelrum för den nationella ekonomiska politiken, utan att strida mot tanken på en fri världshandel. Ändå ger den långt gående löften om demokratiska och sociala reformer i världspolitik.

Tobins skatt öppnar också nya politiska möjligheter. Om den uppfattas som en global skatt - trots att staterna samlar in den och får behålla en del av intäkterna - skapar det en helt ny politisk situation: världsgemenskapen kan förfoga över medel som inte är omedelbart beroende av staternas budgetbeslut. Dessa medel skulle kunna användas för att utveckla en global ekonomisk och socialpolitik. Det är en viktig möjlighet i den nuvarande situationen där den nyliberalistiska strukturanpassningspolitiken minskat social- och utvecklingspolitikens möjligheter inom staterna.

Kanadas regering har försökt driva på Tobins skatt vid flera G7-möten och gjorde 1994 en undersökning om en ensidig tillämpning av skatten. Regeringspartiet i Australien har intagit en försiktigt positiv hållning till Tobins skatt. I Frankrike har den fått ett brett stöd, också i parlamentet. Där har också, på initiativ av fackliga och medborgarorganisationer, nätverket ATTAC grundats för att driva på saken. ATTAC (Association pour une Taxe sur les Transactions financières pour l'Aide aux Citoyens) verkar numera också utanför Frankrikes gränser.

Tobins skatt förutsätter demokratiska reformer

Om Tobins skatt ska förverkligas förutsätter det en vision om vad som är möjligt och önskvärt när det gäller styrningen av den globala ekonomin. Det är helt möjligt att genomföra Tobins skatt så att den bara stärker IMF:s och Världsbankens ställning och gör det lättare för dem att fortsätta sin nuvarande politik. Å andra sidan öppnar Tobins skatt också nya möjligheter och aktualiserar principerna för styrningen av världsekonomin.

Också en Tobin-skatt på några promille skulle kunna ge hundratals miljarder dollar om året i avkastning. Dessa intäkter skulle kunna användas för av världsgemenskapen utvalda mål. FN:s basbudget uppgår t.ex. till åtta miljarder dollar. Västs utvecklingsbistånd uppgår till 50 miljarder dollar om året, utvecklingsländerna betalar 100 miljarder dollar i amorteringar och räntor. Avkastningen av Tobins skatt skulle genom ett reformerat FN kunna kanaliseras till social utveckling. Avkastningen av Tobins skatt skulle alltså vara väldig i förhållande till de resurser som nu står till förfogande, och den skulle kunna frigöra staters FN- och biståndsanslag för andra ändamål. Ändå borde skatten inte ha just någon inverkan på den realekonomiska verksamhet som producerar investerings- eller konsumtionsvaror eller tjänster för medborgarna.

Tobins skatt skulle med andra ord aktualisera frågan om principerna för kontrollen över världsekonomin och deras berättigande. Väst - speciellt USA - har överallt drivit på principen en dollar - en röst. Dessutom har USA ännu för säkerhets skull vetorätt. Men om de medel som världsgemenskapen förfogar över åtminstone delvis är oberoende av staternas budgetkontroll är det svårt att se varför man längre skulle godkänna en princip som innebär att de rika ensam får styra världen. Tobins skatt skulle alltså förutsätta demokratiska reformer.

Den dagliga globala valutahandeln

(i miljarder US-dollar)

	utan derivater	med derivater
1977	18,3	..
1980	82,5	..
1983	119,0	..
1986	270,0	..
1989	590,0	620,0
1992	820,0	880,0
1995	1230,0	1300,0

Källa: ul Haq et al. (1996, 291, Table A. 1)

Ett förverkligande av global demokrati innebär t.ex. att FN skulle reformeras och dess ställning stärkas. Också de internationella ekonomiska institutionerna borde omorganiseras och en representativ demokrati garanteras på deras alla nivåer. Samtidigt bör de fattiga länderna ha samma möjligheter som de rika att inverka på de internationella finansinstitutionernas politik. Den transnationella offentligheten och det transnationella medborgarsamhället måste också stärkas.

Tobins skatt är tekniskt möjlig att förverkliga

Man har betvivlat möjligheterna att förverkliga en Tobin-skatt. Speciellt betvivlar man att den kan tillämpas globalt och att den kan genomföras tekniskt. Den förra punkten motiveras bl.a. med svårigheten att utsträcka en sådan skatt till skatteparadisen. Men till en början skulle det räcka med att skatten införs i de viktigaste länderna.

Huvuddelen av kapitalrörelserna sker inom de ekonomiskt mest utvecklade länderna och valutahandeln sker med deras valutor. Skatteparadisen är ofta separata enheter enbart geografiskt: kapitalrörelser där skatteparadisen är inblandade sker genom datorer i dessa centrala länder. En förändring av skattelagarna i dessa länder skulle inverka de facto också på skatteparadisens verksamhet.

De största bankerna har redan skapat sitt eget globala betalningskontrollsystem. Ett relativt litet antal centraldatorer kanaliseras den största delen av de globala kapital- och penningströmmarna. Tobins skatt skulle kunna förverkligas t.ex. inom ramen för dessa system genom att utveckla dataprogrammen. Om det skapas en tillräckligt stark politisk vilja kan alltså skatten bli verklighet.

Finland och Tobins skatt

Genom en kampanj som koordineras av Kepa (Servicecentralen för utvecklingssamarbetet) och NIGD:s (Network Institute for Global Democratization) skattearbetsgrupp försöker man få med Tobins skatt i nästa regeringsprogram, och också få den förverkligad omedelbart. Genom framträdanden i massmedia, vid offentliga debatter, genom direkta enkäter och publiceringen av en forskningsrapport tas Tobins skatt - och hela styrningen av världsekonomin - upp som ett tema inför riksdagsvalet. Partierna och riksdagskandidaterna ombeds att ta ställning till Tobins skatt. Det är svårt att föreställa sig många politiker i Finland som skulle kunna säga NEJ till Tobins skatt med annan motivering än att den inte är ett "realistiskt projekt". Anslutningen till EMU motiverades t.ex. med penningpolitisk stabilitet och med behovet att finna övernationella lösningar på problem inom den ekonomiska politiken. Å andra sidan är de flesta motståndarna till EMU säkert positiva till en strävan att öka ett demokratiskt och socialt ansvarstagande.

Kampanjen för Tobins skatt strävar alltså till att lyfta fram regleringen av finansmarknaderna som ett centralt tema i vårens riksdagsval och därigenom få med den i nästa regeringsprogram. Finland samarbetar på många världspolitiska fora med de andra nordiska länderna - och representerar dem - och det är ytterst viktigt att de andra nordiska länderna också ställer sig bakom projektet. Det borde inte vara särskilt svårt.

Finland måste driva på ett snart införande av skatten också inom EU. Finlands kommande ordförandeskap i EU ger goda möjligheter för detta. Eftersom regeringen och den allmänna opinionen i Frankrike är mycket positiva till Tobins skatt, och eftersom den nya tyska regeringen också kan antas vara positiv borde det inte vara en övermäktig uppgift att få EU att stöda Tobins skatt. Slutmålet bör vara att vinna världens tre finanscentras - EU:s, USA:s och Japans - stöd för skatten på transaktioner.

Det främsta målet för forskningsprojektet om saken är att visa hur Tobins skatt kan förverkligas realistiskt. Undersökningen utreder de tekniska problemen kring införandet av en provisorisk transaktionsskatt i Finland. För det andra klargör undersökningen på vilka villkor och inom vilken tidsram en ensidig EU-skatt skulle vara möjlig. För det tredje svarar den också på frågan vilka de nödvändiga demokratiska reformer är, som man bör koppla införandet av en global skatt till. En möjlighet är att följa det förslag som Commission on Global Governance gjort: inom FN grundas ett ekonomiskt säkerhetsråd, som är mer representativt och demokratiskt än det nuvarande säkerhetsrådet och som bl.a. får till uppgift att handha Tobins skatt. Den första rapporten från undersökningsprojektet publiceras den 2 mars 1999.

Den finländska kampanjen strävar till att:

- * få med Tobins skatt och en reglering av finansmarknaderna i nästa regeringsprogram
- * påverka så att Finland driver på ett förverkligande av skatten också inom EU
- * betona att de viktigaste länderna och finanscentra i världen måste fås med bakom en transaktionsskatt
- * få fram forskningsmaterial om Tobins skatt

REDIGERING: PETRI MINKKINEN

De åsikter och bedömningar som uttrycks i de utvecklingspolitiska infobladen utgivna av Servicecentrum för biståndssamarbete representerar inte nödvändigtvis föreningens officiella ståndpunkter.

Källor

Denna broschyr baserar sig på Heikki Patomäki & Mika Rönkkö (1998): Kuinka toteuttaa Tobinin vero Suomen kautta? NIGD:n verotyöryhmän linjaus 25.11.1998.

Andra källor:

The Halifax Institute (November 1998): The Tobin Tax: An International Tax on Foreign Currency Exchange. [Http://www.sierraclub.ca/national/halifax/Issues_info/tobin_tax.htm](http://www.sierraclub.ca/national/halifax/Issues_info/tobin_tax.htm)

Gill, Stephen (1997): An Emu or an Ostrich? EMU and Neo-Liberal Economic Integration; Limits and Alternatives. I boken Petri Minkkinen and Heikki Patomäki (Eds.), The Politics of Economic and Monetary Union, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Haq, Mahbub ul, Inge Kaul and Isabelle Grunberg (eds., 1996): The Tobin Tax: Coping with Financial Volatility, Oxford: Oxford University Press

Martin, Hans-Peter & Harald Schumann (1998): Globalisaatioloukku. Hyökkäys demokratiaa ja hyvinvointia vastaan, Tampere: Vastapaino, på svenska: Globaliseringsfällan

Minkkinen, Petri (1998): Globalisaatio, EU ja politiikan mahdollisuudet. I boken Globalisaatio ja politiikan mahdollisuudet, SDP:n uusi periaateohjelma, keskusteluaineisto 4, Rauma: West Point

Patomäki, Heikki (1998): Tobinin vero iskee spekulatiotalouteen, Kumppani 6/98

Närmare uppgifter:

Kepa:s handelspolitiska arbetsgrupp
Mika Rönkkö
Sörnäs strandväg 25 (3:e vån.)
00500 Helsingfors

Tel.: 09 - 726 1021
Fax: 09 - 726 137

Länkar:

- * [Http://www.kepa.fi/kehitys/tobin.htm](http://www.kepa.fi/kehitys/tobin.htm)
- * [Http://www.sierraclub.ca/national/halifax/Issues_info/tobin_tax.htm](http://www.sierraclub.ca/national/halifax/Issues_info/tobin_tax.htm)
- * [Http://attac.org/fra/list/doc/avermaetegb.htm](http://attac.org/fra/list/doc/avermaetegb.htm)

samt "Tobin Tax" Links-länklistan

- * [Http://www.chebucto.ns.ca/Current/P7/tobin.html](http://www.chebucto.ns.ca/Current/P7/tobin.html)
- * [Http://www.ceedweb.org/noframe.html](http://www.ceedweb.org/noframe.html)